

NA DRIE MAANDEN OORLOGSLEED.

Wij leven in een neutraal land. De lasten van den oorlog, die op ons drukken, knellen voor velen heel pijnlijk, maar ons goed en bloed behoeven wij tot op heden niet tegen vijandige aanvallen te verdedigen. Onzen steden en dorpen dreigde geen vernielend krijgsbedrijf. Verhoudingsgewijze hebben wij redenen genoeg tot groote dankbaarheid.

En toch drukt de oorlog op ons als een verschrikkelijke obsessie, hebben wij, zooals wij het een dezer dagen zoo tekenend hoorden aanduiden, de oorlogsverschrikking in ons bloed.

Hoe komt dit?

Het is niet de angst voor het directe gevaar, ook niet de beroering van de crisis, welke dit veroorzaakte. Maar juist omdat wij neutraal konden blijven, omdat wij niet actief aan den strijd behoefden deel te nemen, doordat in ons lichaam en in ons gevoel niet de oorlogskoorts woedt, bezien wij de gebeurtenissen, die de wereld teisteren, breeder, en van een ander standpunt en voelen wij dus zuiverder het kwaad van den oorlog.

Er zijn in ons midden warme voorstanders voor de zaak van elk der strijdende volkerengroepen. Men schendt onze neutraliteit niet, door zulks te constateeren. Maar van het grootste deel der Nederlanders, en zeker van de mannen aan de spits, kan verklaard worden, dat het onzijdigheidsbetoon geen ijdel vertoon is, door de angst voor lijf en goed ingegeven. Ons kleine volk heeft op het gebied der beschaving steeds een belangrijke rol gespeeld. Door het feit, dat wij gemakkelijk vreemde talen spreken en zeker niet minder door de ligging van ons land, waren wij in voortdurende aanraking, in vriendschappelijke omgang, in vaak zeer diepstrekende samenwerking, zoowel met onze oostelijke als met onze westelijke naburen. Ook onze zuidelijke naburen, deze aanduiding zoo ver mogelijk uitgestrekt, waren onze goede vrienden, voor wier werken, wier cultuur, wier levensschoonheid, wij warm gevoelden.

En nu zien wij door dezen vervloekten krijg, hoe al deze volkeren, met miskenning van het schoone, dat in het volksleven en in het karakter van hun tegenstanders leeft, met een verwoedheid, die geen grenzen kent, elkaar te lijf gaan. Wij zien den strijd, doch voelen niet, waarom deze noodig was; begrijpen niet waarom al deze verschillende opvattingen, karakters en belangen, niet op verstandige wijze tot elkaar gebracht hadden kunnen worden.

Wij hebben natuurlijk eerbied voor de reusachtige opofferingen, die met een beroep op de luidsprekende vaderlandsliefde, worden geleden; wij zijn niet zoo verwijfd, om geen respect te hebben voor den moed van den

krijger, noch zoo onaardsch om voor de organisatie en de wetenschap van den modernen oorlog, geen bewonderende beoordeeling te hebben.

Maar als nuchtere, kalme, en wij mogen er wel bij zeggen, neutrale Nederlanders, leeft er in ons de overtuiging, dat al die verbittering tegenover elkaar, al dat bestrijden van elkander overbodig zou moeten zijn, indien inplaats van een parool van tweedracht er een gedachte gevonden kan worden, welke boven eigenbelang, boven rasgemeenschap, boven Vaderlandsliefde, in den zin van beperking van horizon, zich verheffen kan, zoo dat tweedracht in eendracht zou omslaan, strijd in vrede

verfoeit elk Engelschman den Germaan. Wij zouden deze tegenover elkanderstelling natuurlijk verder kunnen voltooien. Doch al onze lezers kennen de groepen, die tegenover elkaar staan en hun gevoelens. Dus kennen zij dat zelf doen. Ook in vreedstijd was hun wederzijdsche beoordeeling niet altijd zeer waardeerd. Doch wij, neutrale Nederlanders, konden bij herhaling constateeren, hoe dikwerf vooroordeel en onbekendheid met elkander de verwijdering veroorzaakte of versterkte, en het winnend cosmopolitisme (in den gezonden zin van het woord) bracht steeds meer verbetering. Wij gingen den goeden weg van verbodering op. En wij zijn ervan

overtuigd, dat het niet noodzakelijk is, dat de verschillende rassen elkaar zullen blijven haten, wanneer een op goede wijze tot stand gebrachte assimilatie, niet de volkseigenaardigheden uitwischt, doch verzacht en door een samenkomen op geestelijk en commercieel terrein de harde kanten der volkseigenaardigheden worden afgeslepen.

En nu de uitwerking van dit denkbeeld. De quintessence van deze beschouwing:

Treuriger dan iets anders in dezen jammerlijken oorlog, zijn de berichten, welke melden, dat geleerden en kunstenaars in de verschillende naties uit, laten wij het ronduit zoo kwalificeeren, verkeerd begrepen patriotisme, zich van elkaar afwendden, de mannen die *boven* de partijen moesten staan, zich *in* de partijen gingen oplossen.

Wij noemen dit jammer, omdat in ons het gevoel leeft, dat juist van die mannen, de kenners van oorzaak en gevolgen, de bestudeerders van zielkunde en karaktervorming, de ontwerpers van stelsel- en wereldsystemen, de theoretici, die voor de practici moesten uitgaan, de redding kan en moet komen.

De animositeit thans ontstaan, welke wij zoo innig betreuen, is nu eenmaal een feit, doch zij heeft niet noodlottig te worden want er resten genoeg corypheeën der wetenschap in de neutrale landen die hunne hoofden en hunne harten kunnen doen spreken en die de menschheid hun zegenrijkste gaven kunnen geven, door het uitwerken van een stelsel, het omlijnen van een ideaal, het naar voren brengen eener gedachte, in den geest als wij hierboven schreven.

Tot die mannen van wetenschap zouden wij onzen oproep willen richten. Wanneer er door den oorlog maar één staatsman zich opricht, die ons uit den poel, waarin wij dreigen te verstikken, opheft, dan is het leed niet voor niets geleden.

Dan zijn die maanden van oorlogsellende, hoe vreeselijk en hoe bitter ook, niet om niet geweest.

WAT OP DE SLAGVELDEN VAN NOORD-FRANKRIJK ACHTERBLIJFT.

Onze foto werd bij Fère Champenoise genomen.

zou veranderen en de oorlog dus overbodig zou zijn.

Het lijkt een onbereikbaar iets. En wij vreezen met groote vreeze, dat velen van hen die dit zullen lezen, ons ervan zullen verdenken, hier een hersenschim te willen najagen. Maar niets is minder waar dan dit.

In een zoo hevigen strijd, zijn twee dingen mogelijk: of een volkerengroep overwint tenslotte en brengt haar tegenstanders in een toestand van afhankelijkheid, die met een normalen groei onverenigbaar is, of de thans strijdende naties moeten leeren inzien, dat de oorzaak, die hen tot oppositie voerde, kan weggenomen worden, waardoor een samengaan, in andere omstandigheden als vroeger en daardoor op gezonde basis steunend, ontstaat.

In een absolute overwinning, zooals hierboven aangeduid, gelooven wij niet, noch hopen wij. 't Zou, wie ook de overwinnaar was, 't ergste zijn wat men zich als oplossing denken kon. Want een blijvende vredestoestand (laat ons beter zeggen een toestand, welke daarop gelijkt), zou alleen door geweldsoverheersching blijvend kunnen bereikt worden, terwijl het revanche-idee steeds de dreigende Nemesis zou worden.

Rest dus de oplossing door het tot elkaarbrengen der worstelende mogendheden.

Veeleer lijkt ons dit bestaanbaar, hoe verre wij daarvan nog verwijderd schijnen.

Op dit moment brandt de haat tegen al wat Engelsch is, in de harten van elken bewusten Duitscher. En omgekeerd

schijnen te moeten falen. — Aan u thans, mannen van de theorie, om hen op het rechte spoor te brengen.

STEDEN VERNIELD.

LEVENS VERWOEST.